

На № 200 від 20 лютого 2024 року

Голові Верховної Ради
України
Руслану СТЕФАНЧУКУ

Голові Комітету Верховної
Ради України з питань
національної
безпеки, оборони та
розвідки
Олександрю ЗАВІТНЕВИЧУ

Шановні Руслане Олексійовичу та Олександрю Михайловичу!

Асоціація правників України (далі – АПУ) висловлює вам свою повагу та звертається з приводу наступного.

На розгляді у Верховній Раді України перебуває ряд законопроектів із законодавчими ініціативами щодо проходження військової служби, мобілізації та військового обліку. Найбільш перспективний до прийняття проєкт Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань проходження військової служби, мобілізації та військового обліку» (реєстр. № 10449; далі – законопроект).

Зважаючи на те, що Україна вже десять років протистоїть російській збройній агресії, другий рік перебуває в умовах повномасштабної війни, спричиненої відкритим воєнним нападом росії, що виражається колосальними масштабами ведення бойових дій та залученням усіх видів неядерного озброєння, реформування системи військового обліку, мобілізації та демобілізації є вкрай актуальним та необхідним.

Як видно з пояснювальної записки до законопроекту, його метою є законодавче удосконалення процедур проведення заходів мобілізації, удосконалення військового обліку призовників, військовозобов'язаних та резервістів, соціального захисту військовослужбовців, а також окремих питань проходження військової служби для покращення якості підбору особового

ГЕНЕРАЛЬНІ ПАРТНЕРИ

МІЖНАРОДНІ ПАРТНЕРИ

Linklaters

ПАРТНЕРИ

складу під час доукомплектування бойових підрозділів для відсічі збройної агресії проти України.

Констатуємо безумовну важливість забезпечення належного законодавчого регулювання питань ведення військового обліку, мобілізації та демобілізації, звертаємо увагу на окремі дискусійні положення.

1. Діюча система мобілізації та військового обліку в частині проходження військово-лікарської комісії під час військово-лікарської експертизи містить корупційні ризики. Законопроєктом не передбачено змін до процедури проходження військово-лікарської експертизи, не поліпшено наявну наразі процедуру проходження військово-лікарської комісії в частині блокування корупційної складової.

2. Чинним законодавством про мобілізаційну підготовку та мобілізацію на органи місцевого самоврядування покладено обов'язок організовувати під час мобілізації в установленому порядку своєчасне оповіщення та прибуття громадян на збірні пункти та у військові частини. Такі повноваження органів місцевого самоврядування містять істотні корупційні ризики, оскільки створюють можливість визначати черговість прибуття громадян (на це можуть впливати певні «випадкові» чинники). З метою унеможливлення корупційних ризиків вказана норма потребує доопрацювання в частині закріплення для органів місцевого самоврядування чіткої процедури оповіщення та прибуття громадян на збірні пункти та у військові частини.

3. Дискусійною у законопроєкті є низька визначеність та гармонізованість норм щодо електронного кабінету призовника, військовозобов'язаного, резервіста. Загалом ініціатива щодо цифровізації процесу військового обліку є революційним та актуальним підходом до військового документообігу. Згідно із запропонованою законодавчою ініціативою у вказаному електронному кабінеті будуть зобов'язані реєструватися призовники, військовозобов'язані та резервісти. У контексті цього виникає питання щодо виконання цього обов'язку некомп'ютеризованою частиною населення, що мешкає не за місцем реєстрації, а також щодо періоду реалізації обов'язку реєстрації в електронному кабінеті з моменту його запуску.

Окрему увагу звертаємо на визначення вичерпного переліку осіб та державних установ, які будуть контролювати ведення реєстру та оперуватимуть особистими даними населення.

Також рекомендуємо запровадити пілотний режим функціонування відповідного реєстру без зобов'язання обов'язкової реєстрації в електронному кабінеті. Це унеможливить захист персональних даних від кібератак ворога та

ГЕНЕРАЛЬНІ ПАРТНЕРИ

AEQUO ASTERS AVELLUM LCF

 MORIS SAYENKO
KHARENKO Sokolovskyi
and Partners

 VB'

МІЖНАРОДНІ ПАРТНЕРИ

 Linklaters

ПАРТНЕРИ

 EVERLEGAL SIS GROUP

забезпечить технічне вдосконалення реєстру до його повноцінного функціонування.

4. Окремі положення законопроекту не узгоджуються з чинним законодавством України щодо відповідальності за порушення військового обов'язку.

Так, згідно із законопроектом, у разі невиконання під час мобілізації військовозобов'язаним чи резервістом обов'язків щодо мобілізаційної підготовки та мобілізації та за умови відсутності можливості Національною поліцією здійснити адміністративне затримання та доставлення військовозобов'язаного чи резервіста протягом 15 днів до територіального центру комплектування та соціальної підтримки, керівник територіального центру комплектування та соціальної підтримки протягом 5 днів надсилає громадянину в електронній формі (у разі, якщо громадянин зареєстрований в електронному кабінеті призовника, військовозобов'язаного, резервіста) або в паперовій формі засобами поштового зв'язку рекомендованим листом з повідомленням про вручення на адресу місця проживання громадянина вимогу про виконання обов'язку (обов'язків) військовозобов'язаним, резервістом (далі – вимога). Тобто в надісланій вимозі може бути заклик до виконання не визначеного переліку дій, а військового обов'язку (обов'язків) в цілому.

Згідно із законопроектом, військовий обов'язок включає: 1) підготовку громадян до військової служби; 2) взяття громадян на військовий облік; 3) прийняття в добровільному порядку (за контрактом) та призов на військову службу; 4) проходження військової служби; 5) виконання військового обов'язку в запасі; 6) проходження служби у військовому резерві; 7) дотримання правил військового обліку.

У разі, якщо громадянин добровільно протягом 10 календарних днів з дня вручення вимоги не виконав зазначеного у ній обов'язку (обов'язків) або не з'явився до відповідного територіального центру комплектування та соціальної підтримки (закордонної дипломатичної установи України, якщо громадянин знаходиться за кордоном), територіальний центр комплектування та соціальної підтримки звертається до суду в порядку, встановленому законом, щодо: 1) тимчасового обмеження такого громадянина у праві виїзду за межі України – на строк до виконання зобов'язань за такою вимогою; 2) тимчасового обмеження такого громадянина у праві керування транспортними засобами – на строк до виконання зобов'язань за такою вимогою; 3) накладення арешту на кошти та інші цінності такого громадянина, що знаходяться на рахунках та на зберіганні у банках чи інших фінансових установах, небанківських надавачах платіжних послуг, або на електронні гроші, що зберігаються на електронних гаманцях в

ГЕНЕРАЛЬНІ ПАРТНЕРИ

AEQUO ASTERS AVELLUM LCF

 MORIS SAYENKO
KHARENKO Sokolovskyi
and Partners

VB'

МІЖНАРОДНІ ПАРТНЕРИ

Linklaters

ПАРТНЕРИ

 EVERLEGAL SLS GROUP

емітентах електронних грошей, на рахунках у цінних паперах у депозитарних установах – на строк до виконання зобов'язань за такою вимогою.

Тобто у разі невиконання норм законів та інших нормативно-правових актів щодо виконання військового обов'язку, який охоплює ряд дій, до громадян фактично можуть бути застосовані вказані санкції.

У контексті наведеного звертаємо увагу, що окремі положення законопроекту потребують уточнення підстав, процедури та реалізації підходів до накладання арешту на рахунки громадян без внесення відповідних змін до Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України, Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кодексу адміністративного судочинства України тощо, оскільки, у випадку формального трактування відповідних законодавчих вимог, арешт рахунків може також бути накладений і на військовослужбовців у разі порушення порядку проходження військової служби тощо.

Крім цього, реалізація законодавчої ініціативи щодо можливого накладення арешту на гроші (інші цінності), що знаходяться на рахунках у банках, може призвести до виведення коштів у готівку, що у свою чергу призведе до негативних економічних наслідків для держави.

5. Позитивною законодавчою ініціативою є скасування строкової служби та впровадження повноцінної системи передармійської підготовки, яка законопроектом визначена як базова військова служба. Водночас звертаємо увагу на наступне.

Законопроектом передбачено введення базової військової служби для чоловіків віком від 18 до 25 років, яка проходитиме у Збройних Силах України та інших військових формуваннях для здобуття військово-облікової спеціальності. Строк проходження базової військової служби становитиме до 5 місяців у мирний час, а під час дії воєнного стану – терміни будуть визначатися Указом Президента України. Рік та період проходження базової військової служби можна буде обирати до досягнення 25 років. Після проходження базової військової служби громадяни призовного віку ставатимуть на облік як військовозобов'язані. Відповідно до вимог чинного законодавства військовозобов'язані підлягають призову під час мобілізації. Наведене презюмує, що в подальшому громадяни можуть бути мобілізовані до війська до настання 25 років.

З огляду на це законопроектом залишається неврегульоване питання щодо можливості пониження мобілізаційного віку шляхом покладання обов'язку проходження базової військової служби та зміни статусу громадян з

ГЕНЕРАЛЬНІ ПАРТНЕРИ

МІЖНАРОДНІ ПАРТНЕРИ

Linklaters

ПАРТНЕРИ

EVERLEGAL | SLS GROUP

призовників на військовозобов'язаних. Уточнення потребує положення щодо можливості виключно добровільної подальшої мобілізації громадян, які пройшли базову військову службу.

6. Важливим аспектом законопроекту є питання демобілізації дійсних військовослужбовців Збройних Сил України. Так, законопроектом, окрім іншого, передбачено звільнення військовослужбовців з військової служби у разі безперервної служби під час дії воєнного стану протягом 36 місяців та за умови закінчення строку контракту на час набуття права на звільнення зі служби. Звільнення з військової служби військовослужбовців, які набули право на звільнення зі служби за цією підставою, здійснюється у строки, визначені рішенням Ставки Верховного Головнокомандувача. За таких умов фактично строк демобілізації не встановлений, оскільки навіть за наявності права на звільнення зі служби, реалізація цього права відтермінована у часі на невизначений термін. На нашу думку, подібні норми потребують подальшого уточнення або доопрацювання.

7. Згідно з положеннями законопроекту призову на військову службу під час мобілізації не підлягають, окрім інших, здобувачі професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти, які навчаються за денною або дуальною формами здобуття освіти й здобувають рівень освіти, що є вищим за раніше здобутий рівень освіти у послідовності, визначеній у частині другій статті 10 Закону України «Про освіту» (крім аспірантів, які здобувають рівень освіти за кошти фізичних або юридичних осіб на умовах контракту), а також докторанти та особи, зараховані на навчання до інтернатури. Вважаємо, що виокремлення аспірантів шляхом позбавлення права на відстрочку порушує принцип рівності.

Зважаючи на викладене вище, зауважимо:

- прийняття законодавчих змін щодо окремих питань проходження військової служби, мобілізації та військового обліку є необхідним та вкрай актуальним;
- позитивними положеннями законопроекту є: цифровізація процедури обліку та долучення громадян до реєстрів призовників, резервістів та військовозобов'язаних; уніфікація та узагальнення інформації про мобілізаційний ресурс держави; введення передармійської підготовки; реформування підстав відстрочки / виключення з військового обліку тощо;
- окремі положення законопроекту потребують суттєвого доопрацювання.

З повагою
Президент АПУ

Микола СТЕЦЕНКО

ГЕНЕРАЛЬНІ ПАРТНЕРИ

МІЖНАРОДНІ ПАРТНЕРИ

Linklaters

ПАРТНЕРИ

EVERLEGAL | SLS GROUP